

Førskolelærernes utdannings- og yrkesvalg

Mari Wigum Frøseth og Jens-Christian Smeby

Senter for profesjonsstudier

Arbeidsnotat nr. 3/2007

www.hio.no/sps

Forord

Hensikten med dette notatet er å belyse hva førskolelærere gjør etter endt utdanning. Hvor mange jobber som førskolelærere og hvor mange av disse jobber i henholdsvis barnehage og i grunnskolen? Er det mange som fortsetter med videre studier og er dette et ledd i å utdanne seg ut av yrket?

Datagrunnlaget er hentet fra StudData – en database som omfatter studenter fra mer enn tjue profesjonsutdanninger ved elleve høgskoler og universiteter. I dette notatet benyttes i hovedsak data som er samlet inn blant førskolelærere, allmennlærere sykepleiere, sosialarbeidere omtrent 3 år etter endt utdanning i 2006.

Notatet er utarbeidet på oppdrag fra Utdanningsforbundet. Under veiledning av prosjektleder professor Jens-Christian Smeby har vitenskapelig assistent Mari Wigum Frøseth vært hovedforfatter av notatet. Senter for profesjonsstudier vil takke høgskolelektor Frøydis Oma Ohnstad for konstruktive innspill og kommentarer.

Senter for profesjonsstudier, mai 2007

Lars Inge Terum

Senterleder/ Professor

Innhold

SAMMENDRAG.....	4
1. INNLEDNING	5
1.1. STUDDATA	6
1.2. NOTATETS OPPBYGNING.....	7
2. HOVEDAKTIVITET ETTER ENDT GRUNNUTDANNING	8
3. YRKE	10
4. UTDANNING.....	17
5. FRAMTIDSPLANER – TO ÅR FREM I TID	19
6. OPPSUMMERING.....	22
REFERANSER.....	24
TABELLVEDLEGG	25

Sammendrag

I dette notatet ser vi nærmere på førskolelærernes utdannings- og yrkeskarriere etter endt grunnutdanning. Hvor førskolelærerne jobber, hvor mange som tar videreutdanning og hvilke framtidsplaner førskolelærerne har for utdanning og jobb er noen av temaene som tas opp. Notatet er basert på StudData, og det er hovedsakelig datamateriale hentet inn blant førskolelærere, sykepleiere, allmennlærere og sosialarbeidere tre år etter at de avsluttet grunnutdanningen som brukes i analysene.

Blant de sysselsatte førskolelærerne jobber de aller fleste i barnehage, og det er en svært høy andel av disse som jobber som pedagogiske ledere. I overkant av 30 prosent av førskolelærerne har fullført eller påbegynt annen utdanning etter at de avsluttet førskolelærerutdanningen i 2003. Disse førskolelærerne har i stor grad tatt annen utdanning som er relevant påbygning på førskolelærerutdanningen, og de ser altså i liten grad ut til å utdanne seg ut av førskolelæreryrket.

Analysen av førskolelærernes fremtidsplaner viser at i underkant av 80 prosent ser for seg at de vil jobbe i barnehage om to år, mens 10 prosent ser for seg at de vil jobbe i skolen. I underkant av 30 prosent planlegger å søke videreutdanning eller annen høyere utdanning i løpet av de neste to årene. Vi finner liten støtte til tidligere antagelser om at førskolelærere som tar videreutdanning i stor grad tar sikte på å jobbe i skolen – det er ingen forskjell mellom førskolelærerne som har tatt videreutdanning og de som ikke har tatt slik utdanning når vi ser på hvor de ser for seg at de vil jobbe to år fram i tid. At våre analyser viser at de aller fleste førskolelærerne jobber i barnehage, og også har planer om å gjøre det to år frem i tid, kan skyldes at vi her studerer relativt nyutdannede førskolelærere. Det kan tenkes at førskolelærere med lengre fartstid i arbeidslivet i større grad søker seg bort fra barnehagene.

1. Innledning

Hva gjør nyutdannede førskolelærere etter endt utdanning? Jobber de i barnehage, skole eller andre steder? Er det mange som fortsetter med videre studier, og i så fall hva slags studier? Hvilke planer har førskolelærerne for sin fremtidige utdannings- og yrkeskarriere? Dette er noen av spørsmålene som søkes besvart i dette notatet.

Innføringen av skolestart for 6-åringer i 1997 gjorde grunnskolen til et mer aktuelt arbeidssted for førskolelærere enn tidligere, fordi førskolelærerne etter dette fikk kompetanse til å undervise 6-åringer i grunnskolen. Førskolelærere kan i tillegg med ett års videreutdanning i pedagogisk arbeid på småskoletrinnet undervise barn i grunnskolen til og med 4.klasse. Det bør nevnes at det bare er videreutdanning i spesialpedagogikk som gir lønnsmessig uttelling for førskolelærere som jobber i barnehage, mens førskolelærere ansatt i skolen får slik uttelling for all videreutdanning.

Regjeringen Bondevik II ga i 2003 uttrykk for at de mente at praksisen med at førskolelærere får undervise i grunnskolen burde revurderes, blant annet på grunn av mangel på førskolelærere i barnehagene og økende arbeidsledighet blant yngre lærere (Utdannings- og forskningsdepartementet 2003). Senere undersøkelser har vist at frafallet av førskolelærere fra arbeid i barnehagen har vært større enn antatt (St.prp. nr. I 2006-2007). Lav lønn, slitsom arbeidsplass og ønsker om videre utdanning og nye utfordringer har vært fremhevet som noen av årsakene til at førskolelærerne søker seg bort fra barnehagene (St.mld. nr. I 6 2006-2007). Kunnskapsdepartementet (KD) presenterte nylig en strategi for kompetanseheving i barnehagesektoren, hvor pedagogisk ledelse er ett av fire sentrale områder i kompetansesatsingen (KD 2007). Senere i år vil KD legge fram en tiltaksplan for rekruttering av førskolelærere til barnehagene, hvor man vil vurdere kapasiteten i førskolelærerutdanningen, se på tiltak for å beholde og rekruttere nyutdannede førskolelærere, samt se på mulige tiltak for å få førskolelærere som jobber andre steder til å komme tilbake til barnehagene (KD2007). Bakgrunnen for å utarbeide en slik plan er blant annet at man har et mål om å sikre andelen førskolelærere i barnehagen, samt å øke denne andelen på sikt (St.prp. I 2006-2007).

I 2003 ble førskolelærerstudentenes yrkesplaner ved avslutningen av utdanningen undersøkt i et arbeidsnotat ved Senter for profesjonsstudier (Smeby 2003). I dette notatet vil vi undersøke de samme førskolelærernes utdannings- og yrkeskarriere tre år etter endt utdanning.

1.1. StudData

Datamaterialet som brukes i analysene er basert på StudData. StudData er en database hvor individer ved en rekke profesjonsutdanninger følges fra studiestart (fase 1), avslutningen på studiet (fase 2) og omtrent tre og fem til seks år etter de har avsluttet studiet (fase 3 og 4). Det er i alt tre studentkull (panel) som følges, og dataene samles inn ved hjelp av spørreundersøkelser. Datamaterialet som er grunnlag for analysene i dette notatet er innhentet blant førskolelærere og andre grupper av profesjonsutøvere som begynte på utdanningen høsten 2000 (panel 1). Det er resultater fra spørreundersøkelsen våren 2006 (fase 3) som vil være grunnlag for hoveddelen av analysene. Noen av analysene vil sammenligne resultater fra denne undersøkelsen med resultatene fra spørreundersøkelsen blant de samme individene ved avslutningen på studiet (fase 2).

Tabell 1: Oversikt over tidspunkt for datainnsamling, StudData panel 1

	Fase 1	Fase 2	Fase 3	Fase 4
	Start av utd.	Avslutning av utd.	3 år etter utd.	6 år etter utd.
StudData, panel 1	Høst 2000	Vår 2003	Vår 2006	Vår 2009

Spørreskjemaet ble sendt ut våren 2006 til i alt 220 førskolelærere uteksaminert ved tre ulike høgskoler: Høgskolen i Oslo, Høgskolen i Volda, Høgskolen i Bergen. 121 av de 220 spurte førskolelærerne besvarte spørreskjemaet, noe som gir en svarprosent blant førskolelærerne på 55 prosent. For en nærmere beskrivelse av hvilke utdanninger og læresteder som er med i StudData, og svarprosenten innenfor de ulike utdanningsgruppene og lærestedene, henvises det til egne dokumentasjonsrapporter¹. I noen av analysene i dette notatet vil det være nyttig å sammenligne førskolelærerne med andre grupper av

¹ http://www.hio.no/enheter/senter_for_profesjonsstudier_sps/studdata

profesjonsutøvere. Vi har i disse analysene valgt å sammenligne førskolelærerne med sykepleiere, allmennlærere og sosialarbeidere².

Som det fremgår av tabell 2 er førskolelærerne den mest kvinnedominerte gruppen med 97 prosent kvinner. Det er også et noe høyere aldersgjennomsnitt blant førskolelærerne i utvalget (30,5 år) enn i de øvrige gruppene. Forskjellene i gjennomsnittsalder mellom gruppene er ikke statistisk signifikant. Tabell 2 gir også en oversikt over svarprosenten innenfor hver av utdanningsgruppene, samt en oversikt over hvor mange personer fra hver profesjonsgruppe som har besvart spørreundersøkelsen som de fikk tilsendt tre år etter endt utdanning.

Tabell 2: Kvinneandel, gjennomsnittsalder og antall som har besvart spørreskjemaet 3 år etter studieavslutning, etter utdanningsgruppe

	Kvinner	Alder	Svarprosent	N
Førskolelærere	96,7	30,5	55,0	121
Sykepleiere	94,3	30,2	57,0	318
Allmennlærere	78,7	29,4	57,4	314
Sosialarbeidere	90,7	30,2	56,7	271

1.2. Notatets oppbygning

I del 2 presenteres førskolelærernes hovedaktiviteter etter endt grunnutdanning, og sammenhengen mellom det studentene antok ville være deres første hovedaktivitet ved avslutningen på utdanningen og hva de tre år senere oppgir faktisk var deres første hovedaktivitet. I del 3 ser vi nærmere på førskolelærernes yrke. Først presenteres førskolelærernes stillingstittel, arbeidsplass og ansiennitet i jobben. Deretter ser vi i denne delen på ulike kjennetegn ved førskolelærernes jobb, og sykefravær og jobbtilfredshet blant førskolelærerne. I del 4 undersøkes den videre utdanningskarrieren blant førskolelærere etter endt grunnutdanning. I siste del (del 5) ser vi nærmere på førskolelærernes

² Gruppen sosialarbeidere består av sosionomer og barnevernspedagoger.

fremtidsplaner for jobb og utdanning to år fram i tid. Her undersøkes også i hvilken grad førskolelærere med videreutdanning har andre fremtidige yrkesplaner enn førskolelærere som ikke har slik utdanning.

2. Hovedaktivitet etter endt grunnutdanning

Nedenfor presenteres en oversikt over førskolelærernes første hovedaktivitet etter de var ferdig utdannet og deres hovedaktivitet i 2006, sammenlignet med sykepleiere, allmennlærere og sosialarbeidere. Vi ser at 70 prosent av førskolelærerne gikk over til å være yrkesaktive etter endt studium, mens 20 prosent av de nyutdannede førskolelærerne gikk direkte over til videre studier. Blant førskolelærerne er det en lavere andel som har yrkesaktivitet, og en høyere andel som har studier som sin første hovedaktivitet, enn blant sykepleierne. Det er ikke signifikante forskjeller mellom førskolelærerne og allmennlærerne og sosialarbeiderne i hvordan de fordeler seg når vi ser på første hovedaktivitet.

Tabell 3: Første hovedaktivitet etter endt grunnutdanning og hovedaktivitet i 2006, etter utdanningsgruppe. Prosent

	Yrkesaktiv	Student	Annet	Total (N)
Første hovedaktivitet:				
Førskolelærere	70,4	19,4	10,2	108
Sykepleiere	88,6	7,8	3,6	281
Allmennlærere	65,7	20,2	14,1	277
Sosialarbeidere	68,1	17,3	14,5	248
Hovedaktivitet i 2006:				
Førskolelærere	84,7	5,4	9,9	111
Sykepleiere	82,4	13,0	4,6	284
Allmennlærere	77,6	12,8	9,6	281
Sosialarbeidere	82,4	10,4	7,2	250

Første hovedaktivitet: kjiqvadrat: 48,35, $p < 0,001$, førskolelærerne er bare signifikant forskjellig fra sykepleierne.

Hovedaktivitet 2006: Kjiqvadrat: 11,43, $p > 0,05$. Det er en signifikant forskjell mellom førskolelærere og sykepleiere når man bare har disse to gruppene i en krysstabell³

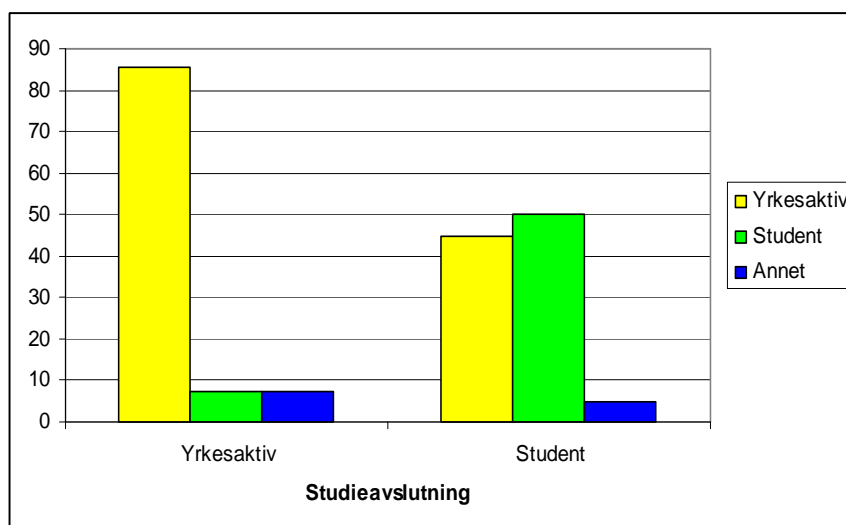
I 2006 er det en lavere andel av førskolelærerne som har studier som sin hovedaktivitet, og en høyere andel som har yrkesaktivitet som sin hovedaktivitet enn det var rett etter endt

³ Dette skyldes at kritisk kjiqvadrat-verdi øker med antall frihetsgrader. Færre grupper gir færre frihetsgrader, og dermed lavere kritisk kjiqvadrat-verdi (Skog 2004).

utdanning. Det er ikke signifikante forskjeller mellom førskolelærere og allmennlærere og sosialarbeidere i hvordan de fordeler seg i forhold til hovedaktivitet i 2006. I 2006 er det, i motsetning til når vi så på første hovedaktivitet, en lavere andel blant førskolelærerne som oppgir å ha studier som hovedaktivitet enn blant sykepleierne.

Analysen av datamaterialet innhentet ved avslutningen på studiet viste at 68 prosent av førskolelærerstudentene regnet med at deres hovedaktivitet første høsten etter de var ferdigutdannet ville være yrkesaktivitet, 28 prosent ville gå direkte videre med studier og 4 prosent regnet med at de ville drive med noe annet (Smeby 2003). Det var altså en høyere andel som ved avslutningen på førskolelærerutdanningen regnet med å studere videre, enn som tre år senere viser seg å ha hatt studier som første hovedaktivitet.

Figur 1: Sammenhengen mellom hva førskolelærerne ved avslutningen på studiet antok ville være deres første hovedaktivitet og hva som viste seg å bli deres første hovedaktivitet. Prosent

Kjikkvadrat: 38,64, $p < 0,001$

Figur 1 viser sammenhengen mellom hva førskolelærerne ved avslutningen av utdanningen antok ville bli deres første hovedaktivitet og hva de tre år senere rapporterer var deres første hovedaktivitet. Blant de som har svart ved avslutningen på utdanningen at de ser for seg at de vil begynne å jobbe, er det omtrent 85 prosent som oppgir å ha vært yrkesaktive som første hovedaktivitet. Blant de som så for seg at de ville gå direkte videre med studier,

er det omtrent halvparten som viser seg å ha hatt studier som sin første hovedaktivitet og en nesten like stor andel som oppgir å ha vært yrkesaktive.

3. Yrke

Vi skal nå se nærmere på hvilke stillinger yrkesaktive førskolelærere har, hvor de jobber og hvor lenge de har hatt denne jobben. Deretter presenteres andre kjennetegn ved jobben til førskolelærerne som arbeidstid, ønsket arbeidstid, sektor, ansettelsesforhold, arbeidstidsordning og lederansvar. Til slutt ser vi nærmere på sykefravær og jobbtilfredshet blant førskolelærerne, sammenlignet med sykepleiere, allmennlærere og sosialarbeidere.

Blant de yrkesaktive førskolelærerne er det omtrent 75 prosent som jobber som pedagogiske ledere tre år etter endt utdanning (tabell 4). Videre er det i overkant av 10 prosent som har stillingstittelen "førskolelærer" og 6 prosent som har andre førskolelærerstillinger. Førskolelærerne som er plassert i kategorien "annet" jobber stort sett i stillinger hvor førskolelærerutdanningen er relevant, som for eksempel barnevernspedagog, miljøarbeider og lærer i grunnskolen⁴.

Tabell 4: Førskolelærerne etter stillingstittel. Prosent

Stillingstittel	Prosent
Pedagogisk leder (førskolelærer)	76,0
Førskolelærer	11,5
Andre førskolelærerstillinger	5,9
Annet	6,9
Total (N)	104

Oversikten over hvor førskolelærerne jobber viser at de aller fleste (91,3 prosent) jobber i barnehage (tabell 5). Omtrent 6 prosent av førskolelærerne jobber med undervisning og 3 prosent jobber på andre arbeidsplasser. På bakgrunn av tabell 4 og 5 kan vi dermed konkludere med at de aller fleste yrkesaktive førskolelærerne jobber som pedagogiske ledere i barnhage tre år etter endt utdanning.

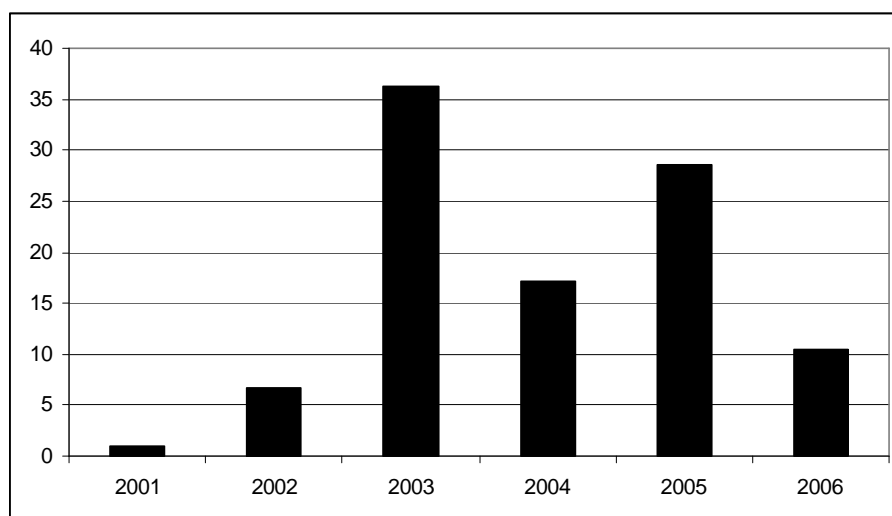
⁴ Disse er slått sammen til én kategori fordi det er for få førskolelærere som ikke jobber som førskolelærere til at det går an å skille mellom ulike grupper innenfor denne "annet"-kategorien.

Tabell 5: Førskolelærerne etter type arbeidsplass. Prosent

Type arbeidsplass	Prosent
Barnehage	91,3
Undervisning	5,8
Annet	3
Total (N)	103

En tidligere undersøkelse av hvor førskolelærere jobber et halvt år etter avsluttende eksamen, har vist at andelen som er ansatt i barnehage har sunket fra 93,3 prosent blant førskolelærerne som var ferdigutdannet i 1991 til 72,1 prosent blant de som avsluttet studiet i 1999. Den samme undersøkelsen viser videre at andelen førskolelærere som jobber i skolen har økt fra 2 til 13 prosent fra 1991- til 1999-kullet. Disse endringene blir sett som et tegn på at Reform-97 har ført til at flere førskolelærere starter yrkeskarrieren i skolen (Arnesen 2002). Tabell 5, som viser at 91,3 prosent av de yrkesaktive førskolelærerne fra 2003-kullet tre år etter endt studium jobber i barnehage, kan tyde på at den økende tendensen til at nyutdannede førskolelærerne søker seg til skolen har snudd. Dersom det har vært en slik endring kan man tenke seg at dette for eksempel skyldes endringer i arbeidsmarkedet. Forskjellene mellom våre og Arnesens (2002) funn kan også skyldes utvalgskjeller, og bør derfor tolkes med forsiktighet.

Figur 2: Førskolelærere etter hvilket år de begynte i sin nåværende jobb. Prosent

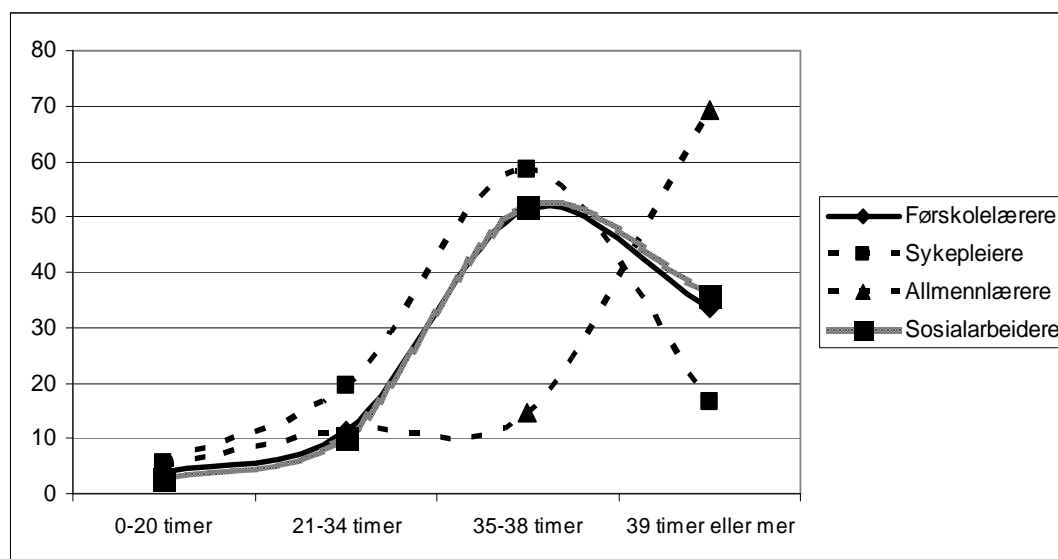

Figur 2 viser en oversikt over hvilket år førskolelærerne begynte i den jobben de nå har. 8 prosent har hatt denne jobben siden før de avsluttet førskolelærerutdanningen, mens i overkant av en tredjedel har hatt sin nåværende jobb siden det året de gikk ut av studiet. Videre er det 17 prosent som begynte året etter endt utdanning, nesten 30 prosent begynte to år etter og 10 prosent begynte i denne jobben tre år etter at de avsluttet utdanningen sin.

Kjennetegn ved jobben

Figur 3 viser at halvparten av førskolelærerne bruker mellom 35 og 38 timer på arbeid per uke, noe som tilsvarer en normal arbeidsuke. En tredjedel av førskolelærerne jobber 39 timer i uka eller mer, mens andelen som jobber mindre enn tilsvarende en normal arbeidsuke er omtrent 15 prosent. Vi ser at sosialarbeiderne fordeler seg omtrent likt med førskolelærerne i de fire arbeidstidskategoriene i figur 3. Førskolelærerne jobber i mindre grad deltid, og i større grad overtid, enn sykepleierne. Det er svært mye høyere andel blant allmennlærerne som jobber mer enn 39 timer i uka enn i alle de andre profesjonsgruppene. At allmennlærerne skiller seg ut på denne måten kan forklares med at de har lengre arbeidsuke i skoleåret for å kompensere for lange ferier.

Figur 3: Prosentandel innenfor ulike utdanningsgrupper etter hvor mange timer de bruker på arbeid (hovedarbeidsforhold og eventuelle bijobber) per uke

Kjikkvadrat: 190,46, $p < 0,001$, førskolelærerne er ikke signifikant forskjellig fra sosialarbeiderne

Tabell 6 viser at det store flertallet av førskolelærerne (72 prosent) er fornøyd med sin nåværende arbeidstid. Det er en høyere andel blant førskolelærerne som ønsker seg kortere arbeidstid, og lavere andel som ønsker lengre arbeidstid, enn i alle de andre utdanningsgruppene. Blant sykepleierne er det en høyere andel som ønsker å ha sin nåværende arbeidstid (85 prosent), enn blant førskolelærerne (72 prosent).

Tabell 6: Prosentandel innenfor ulike utdanningsgrupper etter ønsket arbeidstid, sektor, ansettelsesforhold, arbeidstidsordning og lederansvar

		Førskolelærere	Sykepleiere	Allmennlærere	Sosialarbeidere
Ønsket arbeidstid	Nåværende	72	84,7	72,5	74,9
	Kortere	25,2	9,7	17,2	17,3
	Lengre	2,8	5,7	10,3	7,8
Sektor	Privat	45,7	6	9,4	22,2
	Statlig	1	69,9	4,3	18,8
	Kommunal	53,3	24,1	86,2	59
Ansettelsesforhold	Fast	69,8	66,6	36,6	66,4
	Midlertidig	30,2	33,4	63,4	33,6
Arbeidstidsordning	Dagtid	93,4	9,4	93,9	61,1
	Skift eller turnus	5,7	87	3,6	34
	Annet	0,9	3,7	2,5	4,9
Lederansvar	Leder andre	85,7	42,1	40,4	21,7
	Leder ikke andre	14,3	57,9	59,6	78,3
(N min. - max.)		(105-107)	(282-300)	(272-277)	(238-244)

Kjikkvadrat: Ønsket arbeidstid: 24,88, $p < 0,001$, ikke signifikant forskjell mellom førskolelærere og sosialarbeidere. Sektor: 449,64, $p < 0,001$. Ansettelsesforhold: 73,57, $p < 0,001$. Arbeidstidsordning: 510,15, $p < 0,001$, forskjellen mellom førskolelærere og allmennlærere ikke signifikant. Lederansvar: 123,8, $p < 0,001$

Litt under halvparten av førskolelærerne jobber i privat sektor. Andelen som jobber innenfor privat sektor er svært mye høyere blant førskolelærerne enn i de øvrige utdanningsgruppene. Dette er ikke overraskende med tanke på at private barnehager utgjør i overkant av femti prosent av alle barnehagene her til lands (St. prp. I 2006-2007). Andelen førskolelærere som jobber i statlig sektor er naturlig nok svært lav, i og med at barnehagene er underlagt kommunene. Litt over halvparten av førskolelærerne jobber dermed i kommunal sektor.

Undersøkelser av førskolelærernes ansettelsesforhold viser at omtrent 70 prosent er fast ansatt og 30 prosent er midlertidig ansatt. Det er en høyere andel som er fast ansatt blant førskolelærerne enn blant allmennlærerne. I overkant av 90 prosent av førskolelærerne

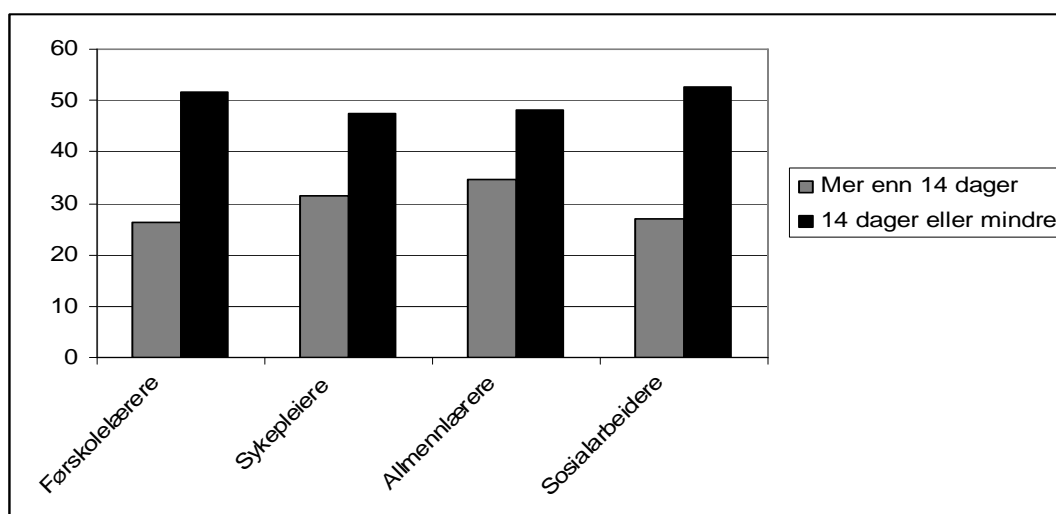
jobber dagtid, og det er en høyere andel blant førskolelærerne som jobber dagtid enn blant sykepleiere og sosialarbeidere.

Det er en høyere andel av førskolelærerne som har lederansvar enn i de andre utdanningsgruppene. Dette er ikke uventet siden en svært høy andel av førskolelærerne jobber som pedagogiske ledere. Denne stillingen innebærer å ha ansvaret for det pedagogiske arbeidet på den barnehagen eller avdelingen de jobber, og dermed ansvar for å lede andre kollegaer i dette arbeidet.

Sykefravær

I figur 4 ser vi hvor stor andel av førskolelærerne som har hatt sykefravær i løpet av de siste seks månedene, sammenlignet med sykepleiere, allmennlærere og sosialarbeidere. Det skilles mellom sykefravær som har vart sammenhengende mer enn 14 dager og sykefravær som har vart 14 dager eller mindre. Det er ingen statistisk signifikante forskjeller mellom gruppene i hvor stor andel som har hatt sykefravær de siste seks månedene. Omtrent halvparten oppgir å ha hatt sykefravær 14 dager eller mindre de siste seks månedene, mens det er omtrent 30 prosent som i samme tidsperiode oppgir å ha vært syke sammenhengende 14 dager eller mer.

Figur 4: Prosentandel som har hatt sykefravær sammenhengende mer enn 14 dager eller 14 dager eller mindre i løpet av de siste seks månedene, etter utdanningsgruppe

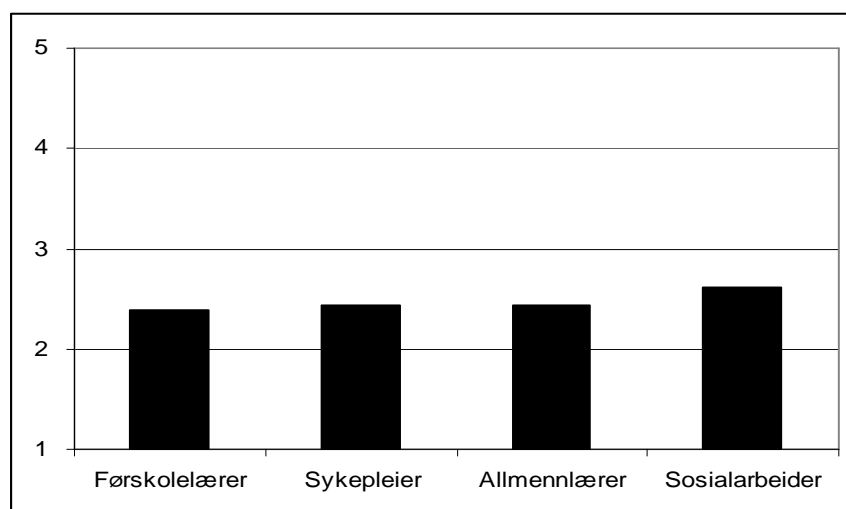

Ingen statistisk signifikante forskjeller mellom utdanningsgruppene

Jobbtilfredshet

I analysene av jobbtilfredshet har vi valgt å bare fokusere på førskolelærere som jobber i barnehage sammenlignet med de andre profesjonsgruppene⁵. Bakgrunnen for dette er at undersøkelser har vist at frafallet av førskolelærere fra arbeid i barnehagene er større enn antatt, og at dette anses som et problem (St.prp. nr. 1 2006-2007). Slitsom jobb, lav lønn og ønske om nye utfordringer har vært trukket fram som mulige årsaker til at førskolelærerne søker seg bort fra barnehagene. Analysene nedenfor vil vise i hvilken grad førskolelærere som jobber i barnehagen i større grad gir uttrykk for å ha en slitsom jobb enn andre profesjonsutøvere, og hvorvidt de fremstår som mindre tilfredse i jobben sin.

Figur 5: Gjennomsnittsanalyse av hvor opplagt profesjonsutøverne oppgir å være på en fempunktskala (1=trøtt og sliten, 5=opplagt, ikke sliten) når de kommer hjem fra jobb, etter utdanningsgruppe

Ingen signifikante forskjeller mellom gruppene

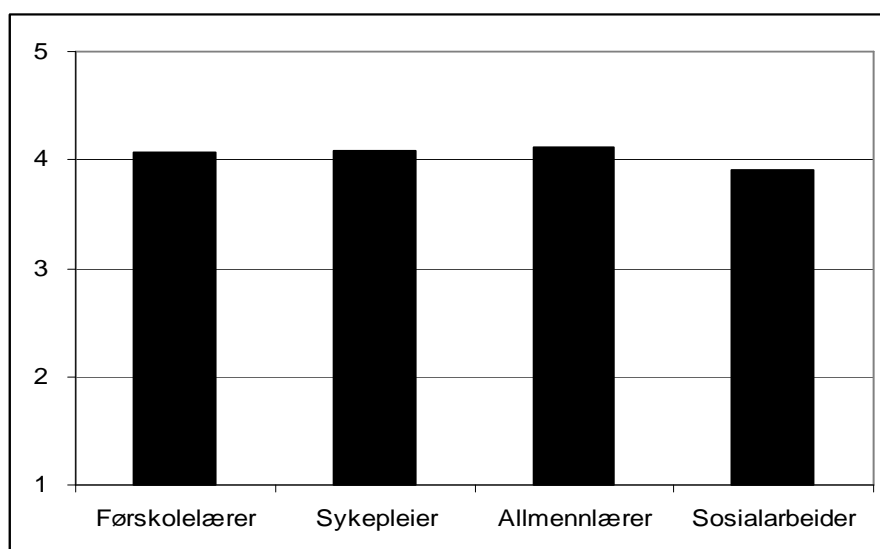
Figur 5 viser at førskolelærerne som jobber i barnehage har en gjennomsnittsverdi på 2,4 på en fempunktskala, hvor én tilsvarer "trøtt og sliten" og fem tilsvarer "opplagt, ikke sliten".

⁵ Det hadde også vært ønskelig å sammenligne førskolelærere som jobber i barnehage med førskolelærere som jobber andre steder i forhold til jobbtilfredshet. I vårt datamateriale er det for få førskolelærere som ikke jobber i barnehage til at en slik sammenligning lat seg gjøre.

Disse førskolelærerne plasserer seg altså nærmere trøtt og sliten enn opplagt på skalaen. Det er ikke signifikante forskjeller mellom førskolelærerne og de øvrige gruppene når vi ser på hvor trøtt og sliten de i gjennomsnitt oppgir å være når de kommer hjem fra jobb.

På en fempunktskala over jobbtilfredshet, hvor én er "svært utilfreds" og fem er "svært tilfreds", har førskolelærerne som jobber i barnehage en gjennomsnittsverdi lik 4,1 (figur 6). Dette betyr at disse førskolelærerne må kunne sies å fremstå som nokså tilfredse med jobben sin. Det er ingen forskjeller mellom de ulike gruppene i gjennomsnittlig tilfredshet.

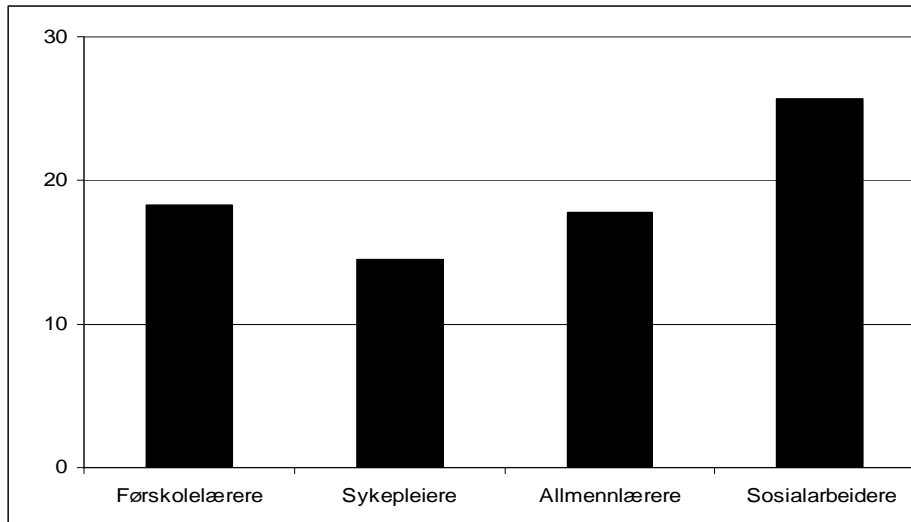
Figur 6: Gjennomsnittsanalyse av hvor tilfreds profesjonsutøverne oppgir å være med jobben sin på en fempunktskala (1=svært utilfreds til 5=svært tilfreds), etter utdanningsgruppe

Ingen signifikante forskjeller mellom gruppene

I underkant av 20 prosent av førskolelærerne har forsøkt å få annet arbeid i løpet av den siste måneden (figur 7). Signifikanstester viser at førskolelærerne ikke er forskjellig fra noen av de andre utdanningsgruppene i hvor stor andel som har forsøkt å få seg annet arbeid i løpet av den siste måneden.

Figur 7: Prosentandel som har forsøkt å få annet arbeid (stilling/jobb) i løpet av den siste måneden, etter utdanningsgruppe

Kjilkvadrat: 11,37, $p < 0,05$, førskolelærerne er ikke signifikant forskjellig fra noen av de andre gruppene.

Kort oppsummert har analysene ovenfor vist at førskolelærere som jobber i barnehage ikke er mer slitne etter endt arbeidsdag enn andre profesjonsgrupper, og at de fremstår som like tilfredse med jobben som allmennlærere, sykepleiere og sosialarbeidere. Førskolelærere som jobber i barnehage har heller ikke i større grad forsøkt å få annen stilling i løpet av den siste måneden enn profesjonsutøverne innenfor de øvrige gruppene.

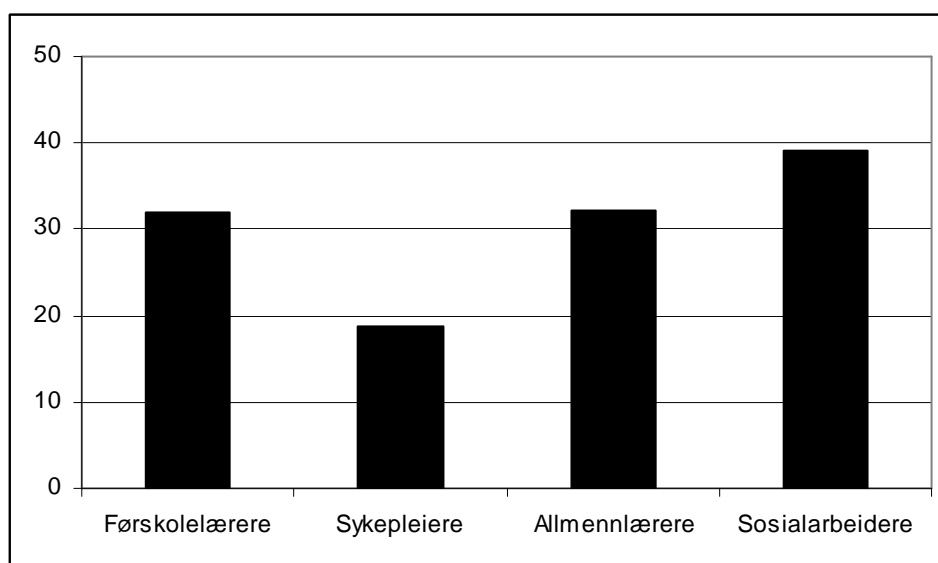
4. Utdanning

Vi vil nå undersøke hvor mange av førskolelærerne som har tatt annen utdanning etter endt grunnutdanning, samt hva slags utdanning disse førskolelærerne har valgt. I spørreskjemaet blir respondentene bedt om å bare oppgi eventuell videre utdanning som normalt varer mer enn fire måneder.

Det er i overkant av 30 prosent av førskolelærerne som har påbegynt eller fullført annen utdanning tre år etter endt grunnutdanning (figur 8). Denne andelen er høyere blant førskolelærerne enn blant sykepleierne, mens det ikke er noen signifikant forskjell i andelen førskolelærere som har tatt annen utdanning sammenlignet med allmennlærere og sosialarbeidere. Da de samme førskolelærerne ble spurt på slutten av utdanningen om hva de antok ville være deres første hovedaktivitet etter endt grunnutdanning, svarte 28 prosent at

de så for seg at dette ville være videre studier (Smeby 2003). Andelen førskolelærere som tre år etter endt utdanning oppgir å ha påbegynt eller fullført annen utdanning er altså omtrent den samme som andelen som ved avslutningen på utdanningen så for seg at de ville fortsette med videre studier.

Figur 8: Prosentandel som har fullført eller påbegynt annen utdanning etter avsluttet grunnutdanning (bare utdanninger som normalt varer mer enn 4 måneder), etter utdanningsgruppe

Kjvadrat: 26,25, $p < 0,001$. Førskolelærerne er bare signifikant forskjellig fra sykepleierne.

Andelen førskolelærere som påbegynt eller fullført videre utdanning i vårt datamateriale er høyere enn det som er funnet i en tidligere undersøkelse av førskolelærere som var ferdigutdannet våren 1995 (Arnesen 2002). Arnesens undersøkelse viste at andelen som har påbegynt eller fullført videre utdanning tre til fire år etter endt førskolelærerutdanning i 1995-kullet var i underkant av 20 prosent. Funnene fra 1995-kullet, sammenlignet med våre tall tyder med andre ord på at det har blitt vanligere blant nyutdannede førskolelærere å ta videre utdanning.

Tabell 7 viser hva slags utdanning førskolelærerne har fullført eller påbegynt etter endt grunnutdanning. De aller fleste førskolelærerne som har tatt annen utdanning har tatt videreutdanning for allmenn- og førskolelærere. 15 prosent har tatt videreutdanning i

pedagogisk arbeid på småskoletrinnet, mens omtrent en fjerdedel av førskolelærerne har tatt annen utdanning innen pedagogikk eller spesialpedagogikk.

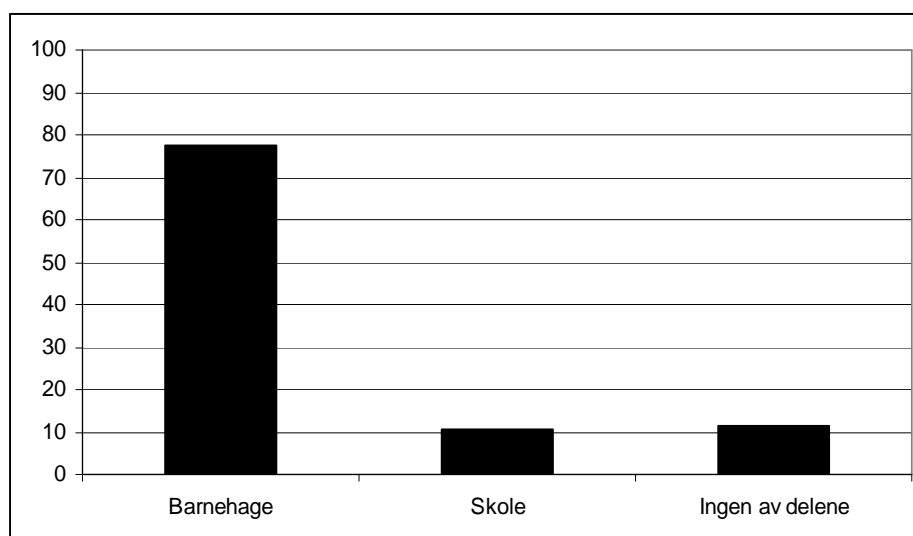
Tabell 7: Hvilken utdanning førskolelærerne har fullført eller påbegynt etter avsluttet grunnutdanning. Prosent

	Prosent
Videreutdanning for allmenn- og førskolelærere	40,7
Videreutdanning i pedagogisk arbeid på småskoletrinnet, I og II	14,8
Pedagogikk/spesialpedagogikk	25,7
Annet	18,5
Total (N)	27

5. Framtidsplaner – to år frem i tid

I denne delen presenteres en oversikt over hvilke fremtidsplaner førskolelærerne har for yrke og videre utdanning. Foreløpig har analysene i dette notatet vist at de fleste nyutdannede førskolelærere jobber som pedagogiske ledere i barnehage, og omtrent 30 prosent av førskolelærerne har påbegynt eller fullført annen utdanning etter at de avsluttet førskolelærerutdanningen våren 2003.

Figur 9: Prosentandel av førskolelærerne som ser for seg at de vil jobbe innenfor skole, barnehage eller ingen av delene, to år fram i tid

På spørsmål om de ser for seg å jobbe innenfor skole, barnehage eller ingen av delene to år fram i tid, svarer 78 prosent av førskolelærerne at de ser for seg at de vil jobbe i barnehage (figur 9). I overkant av 10 prosent ser for seg at de vil jobbe innenfor skole og i overkant av 10 prosent vil verken jobbe i skole eller barnehage.

Tabell 8: Prosentandel som ser for seg at de kommer til å søke videreutdanning eller annen høyere utdanning i løpet av de neste to årene, etter utdanningsgruppe

	Ja	Nei	Vet ikke	Total
Førskolelærere	28,6	28,6	42,9	91
Sykepleiere	46,9	16,5	36,6	254
Allmennlærere	22,9	38,3	38,8	214
Sosialarbeidere	37,3	17,3	45,4	185
Total	35,3	24,5	40,2	744

Kjikkvadrat: 50,428, $p < 0,001$. Førskolelærerne er bare signifikant forskjellig fra sykepleierne

I underkant av 30 prosent av førskolelærerne ser for seg at de kommer til å søke videreutdanning eller annen høyere utdanning i løpet av de neste to årene (tabell 8). I motsetning til når vi så på andelen som allerede har påbegynt eller fullført slik utdanning, er andelen førskolelærere som har planer om å ta videre utdanning lavere enn den samme andelen blant sykepleiere.

Tabell 9: Hvilken utdanning førskolelærerne har planlagt å søke. Prosent

	Prosent
Videreutdanning for allmenn- og førskolelærere	37,5
Pedagogikk/spesialpedagogikk	37,5
Annet	25
Total (N)	24

I tabell 9 ser vi hva slags utdanning førskolelærerne som planlegger å søke annen utdanning i løpet av de neste to årene har tenkt å søke. Det er de samme utdanningene som går igjen her, som vi så blant de førskolelærerne som allerede har påbegynt eller fullført annen utdanning. Det er 37,5 prosent som har tenkt å søke videreutdanning for allmenn- og

førskolelærere, og det er også 37,5 prosent som har tenkt å ta videre studier innen pedagogikk eller spesialpedagogikk.

Sammenheng mellom videreutdanning og fremtidige yrkesplaner

Det har blitt antatt at en stor andel av de som tar videreutdanning ønsker å jobbe i skolen (Smeby 2003; St.mld. nr. 16 2006-2007). Våre analyser viser imidlertid at det ikke er noen signifikant forskjell mellom de som har påbegynt eller fullført annen utdanning og de som ikke har tatt slik utdanning når vi ser på i hvilken grad de ser for seg å jobbe i barnehage, skole eller ingen av delene to år fram i tid. Disse funnene gir med andre ord ikke støtte til antagelsen om at det er en høyere andel blant de som tar videreutdanning som ønsker å jobbe i skolen enn blant de som ikke utdanner seg videre.

Når vi ser på de som har planer om søke videre utdanning i løpet av de neste to årene og de som ikke har planer om dette, finner vi derimot forskjeller når vi ser på hvor de ser for seg å jobbe om to år (tabell 10).

Tabell 10: Sammenhengen mellom i hvilken grad førskolelærerne har planlagt å søke videreutdanning og hvor de ser for seg å jobbe om to år. Prosent

		Hvor de ser for seg å jobbe om to år			
		Barnehage	Skole	Ingen av delene	Total (N)
Planer om utd.	Ja	61,5	11,5	26,9	26
	Nei	96,2	3,8	0,0	26
	Vet ikke	82,1	12,8	5,1	39
Total		80,2	9,9	9,9	91

Kjikkvadrat: 14,43, $p < 0,01$

Blant de som planlegger å ta videre utdanning er det en lavere andel som ser for seg at de vil jobbe i barnehage enn blant de som ikke planlegger eller som ikke vet om de vil søke annen utdanning. Det er en høyere andel blant de som svarer "ja" og de som svarer "vet ikke" på om de planlegger å ta videre utdanning, som ser for seg at de vil jobbe i skolen om to år, enn blant de som svarer "nei". 25 prosent av de som tar sikte på videre utdanning ser for seg at de verken vil jobbe i barnehage eller skole om to år. Dette kan enten forstås som at disse førskolelærerne har planer om å utdanne seg ut av førskolelæreryrket, eller at de to år fram

i tid ser for seg at de vil være studenter, og dermed verken vil være i jobb i barnehage eller skole.

6. Oppsummering

Omtrent 20 prosent av de nyutdannede førskolelærerne går direkte videre med andre studier etter at de har avsluttet førskolelærerutdanningen. De aller fleste som ved avslutningen av studiet så for seg å være yrkesaktive etter endt utdanning oppgir tre år senere å faktisk ha hatt yrkesaktivitet som første hovedaktivitet. Blant de som så for seg at de ville gå direkte videre med studier var det bare halvparten som oppgir å faktisk ha gjort dette. Tre år etter endt utdanning er det 30 prosent av førskolelærerne som oppgir å ha påbegynt eller fullført annen utdanning, og det ser ut til at disse i stor grad videreutdanner seg innenfor førskolelæreryrket.

Blant førskolelærerne som er i arbeid jobber de aller fleste som pedagogiske ledere, og det store flertall (91 prosent) jobber i barnehage. Analysene viste ingen tendens til at førskolelærerne som jobber i barnehage blir mer slitne av jobben sin enn profesjonsutøverne fra de andre utdanningsgruppene. Førskolelærerne som jobber i barnehage fremstod også som like tilfredse med jobben sin som allmennlærere, sykepleiere og sosialarbeidere.

De aller fleste førskolelærerne ser for seg at de vil jobbe i barnehage to år fram i tid, mens andelen som ser for seg at de vil jobbe i skolen er relativt lav. Våre analyser tyder altså på at de aller fleste førskolelærerne jobber i barnehage, og at de aller fleste ser for seg at de fortsatt vil jobbe i barnehage to år fram i tid. I underkant av 30 prosent av førskolelærerne ser for seg at de vil søke videre utdanning i løpet av de neste to årene.

Sammenligningen av de som allerede har tatt videreutdanning med de som ikke har tatt slik utdanning viste at det ikke var forskjell mellom de to gruppene i hvor de så for seg at de ville jobbe om to år. Derimot fant vi en forskjell mellom de som planlegger å ta videreutdanning innen to år og de som ikke gjør det, i hvor de ser for seg å jobbe om to år. Det er en betydelig høyere andel av de som planlegger å ta videre utdanning som oppgir at de verken vil jobbe i skole eller barnehage om to år. Dette kan enten skyldes at de har planer om å utdanne seg ut av yrket eller at de ser for seg at de skal studere om to år. Analysene viste

også at det var en høyere andel av de som planla å ta videre utdanning som så for seg at de ville jobbe i skolen to år fram i tid, enn blant de som ikke hadde planer om å ta videre utdanning.

Våre analyser viser at det er en relativt lav andel av førskolelærerne som jobber i skolen, og det er også en lav andel av førskolelærerne i vårt datamaterial som ser for seg at de vil jobbe i skolen to år fram i tid. Selv om andelen førskolelærere som jobber eller ha planer om å jobbe i skolen er relativt lav, kan dette likevel anses som et problem så lenge det er mangel på førskolelærere i barnehagesektoren. Videre gir analysene i dette notatet i liten grad støtte til antagelsen om at førskolelærerne som tar videre utdanning tar sikte på å jobbe i skolen. Det bør imidlertid understrekes at analysene i dette notatet bare viser relativt nyutdannede førskolelæreres utdannings- og yrkesvalg. Det kan tenkes at førskolelærere med lengre fartstid i yrkeslivet i større grad søker seg bort fra barnehagene enn nyutdannede førskolelærere. Våren 2009 vil førskolelærerne som vi har studert i dette notatet følges opp med en ny undersøkelse, og analyser av dette datamaterialet vil kunne bidra med kunnskap om førskolelærernes yrkesvalg endres etter hvert som de har vært lengre i arbeidslivet.

Referanser

Arnesen, Clara Åse (2002): *Flukt fra lærer og førskolelæreryrket?* NIFU skriftserie nr. 8/2002.

Kunnskapsdepartementet (2007): *Kompetanse i barnehagen. Strategi for kompetanseutvikling i barnehagesektoren 2007-2010.*

Skog, Ole-Jørgen (2004): *Å forklare sosiale fenomener. En regresjonsbasert tilnærming.* Oslo, Gyldendal Norsk Forlag AS.

Smeby, Jens Christian (2003): *Førskolelærerstudentenes yrkesplaner.* Arbeidsnotat 8/03, Senter for Profesjonsstudier, Høgskolen i Oslo.

Stortingsmelding nr. 16 (2006-2007): *...og ingen stod igjen. Tidlig innsats for livslang læring.* Kunnskapsdepartementet.

St. prp. nr. 1 (2006-2007): *Oversikt over budsjettforslaget fra Kunnskapsdepartementet.* Kunnskapsdepartementet.

Utdanning- og forskningsdepartementet (2003): *Strategi for økt kompetanse i skolen.* (<http://www.dep.no/ufd/norsk/utdanning/grunnopplaering/045051-220007/>).

Tabellvedlegg

Tabell 11: Sammenhengen mellom hva førskolelærere ved avslutningen av utdanningen antok ville bli deres første hovedaktivitet, og hva de tre år senere oppgir var deres første hovedaktivitet. Prosent

		3 år etter			
		Yrkesaktiv	Student	Annet	Total
Studieavslutning	Yrkesaktiv	85,5	7,3	7,3	55
	Student	45,0	50,0	5,0	20
	Annet	0,0	0,0	100,0	2
	Total	72,7	18,2	9,1	77

Kjikkvadrat: 38,64, $p < 0,001$

Tabell 12: Førskolelærere etter hvilket år de begynte i sin nåværende jobb. Prosent

År	Prosent
2001	1,0
2002	6,7
2003	36,2
2004	17,1
2005	28,6
2006	10,5
Total (N)	105

Tabell 13: Hvor mange timer brukt på arbeid (hovedarbeidsforhold og eventuelle bijobber) per uke, etter utdanningsgruppe. Prosent

	Førskolelærere	Sykepleiere	Allmennlærere	Sosialarbeidere
0-20 timer	3,8	5,4	4,8	2,5
21-34 timer	11,4	19,5	11,4	10,0
35-38 timer	51,4	58,6	14,7	51,7
39 timer eller mer	33,3	16,5	69,1	35,8
Total (N)	105	297	272	240

Kjikkvadrat: 190,46, $p < 0,001$, førskolelærerne er ikke signifikant forskjellig fra sosialarbeiderne

Tabell 14: Prosentandel som har hatt sykefravær sammenhengende mer enn 14 dager eller 14 dager eller mindre i løpet av de siste seks månedene, etter utdanningsgruppe

	Vært borte mer en 14 dager			Vært borte 14 dager eller mindre		
	Ja	Nei	Total (N)	Ja	Nei	Total (N)
Førskolelærere	26,4	73,6	121	51,7	48,3	118
Sykepleiere	31,5	68,5	305	47,6	52,4	311
Allmennlærere	34,5	65,5	313	48,1	51,9	312
Sosialarbeidere	27,0	73,0	270	52,6	47,4	266
Total	30,6	69,4	1009	49,6	50,4	1007

Kjikkvadrat: vært borte mer enn 14 dager: 4,95, $p > 0,05$, vært borte 14 dager eller mindre: 1,98, $p > 0,05$

Tabell 15: Gjennomsnittsanalyse av hvor trøtt og sliten profesjonsutøverne oppgir å være på en fempunktsskala (1=trøtt og sliten, 5=opplagt, ikke sliten) når de kommer hjem fra jobb, etter utdanningsgruppe

	Gjennomsnitt	Std.avvik	N
Førskolelærer	2,39	1,02	94
Sykepleier	2,43	1,01	298
Allmennlærer	2,44	0,94	277
Sosialarbeider	2,62	0,94	244
Total	2,48	0,97	913

Tabell 16: Gjennomsnittsanalyse av hvor tilfreds profesjonsutøverne oppgir å være med jobben sin på en fempunktsskala (1=svært utilfreds til 5=svært tilfreds), etter utdanningsgruppe

	Gjennomsnitt	Std.avvik	N
Førskolelærer	4,08	0,76	93
Sykepleier	4,09	0,81	297
Allmennlærer	4,11	0,82	273
Sosialarbeider	3,91	0,96	245
Total	4,05	0,85	908

Tabell 17: Fordelingen av svar på spørsmål om de har forsøkt å få annet arbeid (jobb/stilling) i løpet av den siste måneden, etter utdanningsgruppe. Prosent

	Ja	Nei	Total (N)
Førskolelærere	18,3	81,7	93
Sykepleiere	14,5	85,5	296
Almennlærere	17,8	82,2	276
Sosialarbeidere	25,7	74,3	245
Total	18,9	81,1	910

Kjikkvadrat: 11,37, $p < 0,05$. Førskolelærerne er ikke signifikant forskjellig fra noen av de andre gruppene.

Tabell 18: Prosentandel som har fullført eller påbegynt annen utdanning etter avsluttet grunnutdanning (bare utdanninger som normalt varer mer enn 4 måneder), etter utdanningsgruppe

	Ja	Nei	Total
Førskolelærere	32,1	67,9	78
Sykepleiere	18,7	81,3	315
Allmennlærere	32,2	67,8	261
Sosialarbeidere	39,1	60,9	169
Total	28,4	71,6	823

Kjikkvadrat: 26,25, $p < 0,001$. Førskolelærerne er bare signifikant forskjellig fra sykepleierne.

Tabell 19: Prosentandel av førskolelærerne som ser for seg at de vil jobbe innenfor skole, barnehage eller ingen av delene, to år fram i tid

	Frekvens	Prosent
Barnehage	94	77,7
Skole	13	10,7
Ingen av delene	14	11,6
Total	121	100